

Toespraak 4 mei 2020 bij het monument

Corry van Straten

Toen ik als geestelijk verzorger op deze terreinen werkte, had ik een vaag besef van het verleden. Alles en iedereen, ik dus ook, was bezig met de dag van vandaag en morgen en met het beleid van volgend jaar. Het verleden lag achter ons, de toekomst lag voor ons en daar gingen we wat van maken!

Maar de laatste jaren vóór mijn pensioen, kwam de vraag in me op hoe het hier vroeger was, hoe was het bijvoorbeeld in de oorlog? Vage beelden kwamen in mijn gedachten. De instellingen zouden wel met rust gelaten zijn, dacht ik. Mijn moeder werkte in de oorlog in de reguliere verpleging en zij vertelde dat ze daar gewoon doorwerkten. Dus dacht ik dat het hier ook wel zo zou zijn.

Maar toen ik samen met het Loosduins Museum me ging verdiepen in de oorlogsjaren, kwam ik iets anders tegen. Ten eerste was ik verbaasd over de veelheid aan materiaal over die oorlogsjaren en nam toen de beslissing er een boek over te schrijven. Ten tweede openbaarde zich tijdens mijn onderzoek afschuwelijke drama's. Ik kon eerst niet geloven wat ik las, maar het stond er echt en andere documenten bevestigden wat hier was gebeurd.

Natuurlijk was mij bekend dat de Joden werden weggevoerd, maar dat dit ook hier gebeurd was, op dit terrein, waar ik al die jaren had rondgelopen....? Het was een schok. Hier hebben de Joden gestaan, die hardhandig door de politie werden opgepakt. Ontsnappen was niet mogelijk. Het hele terrein was afgezet door de politie. Als bomen konden spreken, hadden zij veel te vertellen.

Het is een wonder dat het een echtpaar toch gelukt is, te ontsnappen aan de deportatie. Ze vluchtten, maar bleven op het terrein en hebben een etmaal verscholen gezeten achter het oude mortuarium, aan de andere kant van het terrein. Moet je nagaan. In die koude februarimaand van 1943. De bomen hebben het gezien.

Toen ik me dat alles realiseerde, kwam het heel dichtbij en ik heb er vaak wakker van gelegen. Ik vroeg me af hoe het mogelijk was dat Joden, die hier een schuilplaats vonden voor zichzelf, hun oude vader of moeder of een ander familielid, toch gevonden werden en weggevoerd. Hoe kon dat? De dood tegemoet. De artsen en regenten waren op de hoogte van hun onderduikers, maar spraken er niet over. De rentmeester hield een schaduwboekhouding bij. Maar de vijand kwam er toch achter. Hoe? In de gevangenis van Scheveningen hoorde een undercover dat gevangenen spraken over de Joden in Rosenburg. En zo heeft de kwaadaardige grijppgrage arm van de Nazi's zich uitgestrekt naar Rosenburg. Rosenburg heeft de twijfelachtige eer, om op 31 december 1942 de eerste instelling te zijn, waar de Joden werden weggevoerd. Daarna volgden de

andere instellingen voor psychiatrische patiënten. Ook Bloemendaal. Er waren diverse deportaties. De laatste in februari 1943.

Tijdens die deportaties werden alle andere patiënten van Rosenberg en Bloemendaal in 1943 geëvacueerd naar zusterinstellingen, elders in Nederland. In het najaar van 1944 maakten zij daar kennis met oorlogsgeweld en de bijhorende ellende, met veel lijden, angsten, ziekte en soms de dood als gevolg.

Het heeft me beziggehouden en houdt me nog vaak bezig. Wat is dat in mensen, dat zij bewust anderen willen vermoorden, alleen omdat zij anders zouden zijn, anders geloven? Ik zeg bewust: 'anders zouden zijn'. Want het is de vraag of we zoveel van elkaar verschillen. We zijn allemaal mensen met verlangens en belangen, angsten en vreugden, met hoop en verdriet. Dat hebben we allemaal.

Tegelijk heeft de mensheid ook een andere kant in zich: het kwade dat zich uit in jaloesheid, anderen niets gunnen en de projectie van het kwaad op de ander, de vreemde ander, de ander die je niet kent en die je daarom weg wilt hebben. Het zit in ieder mens, ook in mij.

Het is niet nieuw wat ik zeg en we weten ook wat eraan te doen is: voorlichting, openheid, onderwijs, leren van het verleden en in gesprek gaan met elkaar om zo te ontdekken dat die vreemde ander op jou lijkt.

We staan hier 75 jaar na de oorlog. Is de mensheid veranderd? Nee, ik denk het niet. Het antisemitisme steekt zelfs de kop weer op. Maar er is nu wel het besef dat het verkeerd was en is. Er is iets aan te doen.

Dat is de hoop die ik hier uitspreek. Ik hoop dat we blijvend kunnen werken aan het besef, dat we elkaar moeten leren kennen, dat de vreemde ander net zo is als wij, met angsten en verlangens. Dat we de kracht vinden om de ander de ander te laten zijn, met respect voor elkaar. Daarom is het goed om te gedenken, ieder jaar weer en door het jaar heen. Want met gezamenlijke inspanning kunnen we het kwaad ombuigen in saamhorigheid en solidariteit.

= = =